

חמורים – שיעור חמישי – חברים בים וביבשה (יונקים שאינם פרימטים)

מטרות: התלמידים יכירו את עולמם של כמה מחברינו היונקים, אשר רק מעטים מבינינו זוכים להזדמנות לתקשר איתם.

רקע

ממש כפי שקל לנו יותר לתקשר עם אנשים שדומים לנו, קל לנו יותר גם להתחבר אל מי שדומה לנו ביותר מבין היצורים שאינם בני אדם. בתוך משפחת היונקים אליה אנחנו משתייכים, קל לנו יותר בדרך כלל להתחבר למי שחי על היבשה, כמונו. בתוך הקבוצה הזו, קל לנו יותר להתחבר למי שנראה קצת כמונו, או למי שחי באיזור שלנו, בקהילה שלנו, או בביתנו. בשיעור זה מוצעת הזדמנות להתבונן בכמה מהיונקים שאנחנו, כבני אדם, מכירים באופן אישי רק לעתים רחוקות. על אף שהעולמות שלהם זרים לנו, ניתן עדיין לזהות את המכנה המשותף עם העולם שלנו. ישנם סגנונות חיים, כמו גם תכונות פיזיות, מנטליות ורגשיות המשותפות לנו ולהם.

חומרים:

לחלוקה לתלמידים: עותקים של מידע הרקע ושל העדויות – אחד לכל תלמיד.

DVD – סרט בנושא דולפינים, או יונקים אחרים שאינם פרימטים ושאין חלק מן הקהילה בה חיים התלמידים.

מידע רקע בנושא דולפיני אף-בקבוק

דולפיני אף-בקבוק הם יונקים המניקים את גוריהם בחלב, בדיוק כמו בני אדם. הם מסוגלים לצלול עד 260 מטרים לעומק האוקיאנוס, אבל בדרך כלל נשארים קרוב לגובה פני הים, מפני שהם צריכים כדי לעלות לנשום אוויר כל 15 דקות בערך.

במים יכול להיות קשה יותר לראות, במיוחד למרחקים גדולים, ולכן משתמשים הדולפינים באיתור בעזרת הד כדי למצוא מזון, לנווט ולחקור את הסביבה שלהם. קול נע במהירות גבוהה פי 4.5 במים, ביחס לאוויר.

הדולפינים שולחים קולות נקישה דרך המים. הם יכולים למקד את הקולות לכדי קרן יחידה ולכוון אותה אל כל עצם שהוא. כשההד של הצלילים חוזר אליהם, הם מקשיבים לו באמצעות איבר בראשם, הנקרא מלון. ההדים נותנים להם תמונה לגבי כמה מאפיינים של אותו עצם, כמו הגודל, הצורה, המהירות, הכיוון, המרחק, ואפילו המבנה הפנימי שלו. איתור בעזרת הד פועל בדיוק כמו מערכות סונאר שפותחו על ידי אנשים, אך מערכות הסונאר של הדולפינים רגישות בהרבה ומתוחכמות יותר. דולפינים יכולים לאתר בעזרת הד עצמים קרובים ורחוקים בו זמנית, ולהבחין בין עצמים כמעט זהים זה לזה.

דולפינים ניחנו באינטליגנציה גבוהה מאוד, הם חיות חברתיות מאוד, בעלות קשרי משפחה איתנים, המתקשרות בשפה של קולות ומחוות שבני האדם עדיין לא מבינים לחלוטין. לכל דולפין יש שריקה אישית שכל חברי הלהקה או הקבוצה שלו מזהים. כמו כבשים, חמורים, פרות, בני אדם ויונקים אחרים, דולפינים בוגרים מזהים את קולו של התינוק שלהם, אפילו בתוך קהל גדול. דולפינים אוהבים לשחות מרחקים גדולים במהירות גבוהה, לשחק לפני ספינה, לנפח בלוני מסטיק והם אפילו צוחקים.

אנשים צדים והורגים דולפינים כמקור מזון. הם גם כולאים אותם באקווריומים לצרכי בידור או מחקר. דולפינים נלכדים גם כצייד נלווה של תעשיית הדייג. צייד נלווה הוא טרף שנלכד בטעות ברשתות המיועדות לטרף אחר. דולפינים נחנקים ומתים כשהם נתפסים בצורה הזו ואז מושלכים חזרה אל הים.

דולפינים – עדות

מדענים במכון למחקר יונקים ימיים במיססיסיפי לימדו דולפינה בשם קלי לתת פסולת שנזרקה בטעות לבריכה שלה בתמורה לדגים, כאמצעי לשמירה על נקיון הבריכה. קלי הייתה חכמה מספיק בכדי להחביא נייר מתחת לסלע בתחתית הבריכה ולתלוש ממנו חתיכה קטנה בכל פעם, בתמורה לדג. בשיטה הזו, היא הצליחה להשיג דגים רבים תמורת דף נייר אחד. ההתנהגות הזו מראה שהייתה לקלי יכולת לראות את הנולד, והיא הייתה מסוגלת לדחות סיפוק של הרצונות שלה בשביל תמורה גדולה יותר בעתיד.

יום אחד, כששחף עף מעל הבריכה של קלי, היא תפסה אותו, חיכתה למאמנים שלה ונתנה להם את השחף, שנותר ללא פגע. המאמנים נתנו לה דגים רבים בתמורה לשחף. בפעם הבאה שהאכילו אותה, במקום לאכול את הדג האחרון, לקחה אותו קלי והחביאה אותו תחת אותו הסלע שמתחתיו החביאה קודם לכן את הנייר. כשאף אחד מהמאמנים שלה לא היה בסביבה, היא השתמשה בדג כפתיון עבור שחפים, אותם תפסה כדי לקבל תמורתם דגים רבים נוספים. היא אימנה את בני האדם לתת לה דגים בתמורה לתפיסת שחפים. אחרי שהתמקצעה בשיטה הזו, היא לימדה את הגור שלה להשתמש בה, והוא לימד גורים נוספים.

מידע רקע בנושא פרות

פרות המשמשות את תעשיית החלב מוחזקות בהריון באופן תמידי בכדי שתמשכנה לייצר חלב. העגלים והעגלות נלקחים מהן כדי שאפשר יהיה לארוז ולמכור את החלב שלהן כמשקה לאנשים. העגלות תשמנה לחליבה, והעגלים יהרגו וישמשו כבשר.

פרות הן חכמות ופותרות בעיות בקלות. ממש כמו בני אדם, הן צריכות ורוצות להתחבר עם אחרים מסוגן. ממש כמונו, הן מעדיפות להיות עם חברים איתם הן גדלו, או שגילם קרוב לשלהן. מחקרים מראים כי הן לומדות מהר יותר ופוחדות פחות במצבים חדשים, כאשר הן נמצאות עם החברים שלהן. גם הן נינוחות יותר כשמוזיקה רגועה מתנגנת. כשמפרידים אותן זו מזו, הן בוכות עד שמחזירים אותן להיות יחד. הן יכולות ללמוד לזהות סימנים שונים עבור שיערים שונים של החווה, כמו גם להבין דרך איזה שער החוואי רוצה שהן תעבורנה.

תוחלת החיים הממוצעת של פרה נקבה היא כ-20 שנים, אך בתעשיית החלב הורגים אותן כשהן מתחילות לייצר פחות חלב, בגיל 4-5 בערך, ומשתמשים בהן כבשר.

פרות – עדויות

עדות ראשונה

בבית מחסה לחיות משק, פגשה פרה בשם פיבי בכבש זכר מזדקן בשם דיוויד. פיבי אימצה מיד את דיוויד וטיפלה בו כפי שהייתה מטפלת בבנה החולה. היא נשארה לצדו כל היום וישנה לידו בלילה, מלקקת ומנחמת אותו במשך שעות על גבי שעות. דיוויד נלקח למתחם נפרד בכדי לקבל טיפול רפואי, ופיבי הייתה מודאגת. כשדיוויד חזר, כמה שעות מאוחר יותר, האיחוד המרגש ביניהם נראה כאילו הם לא ראו זה את זה כבר שנים. כשדיוויד נפטר, פיבי געתה במשך שעות וחיפשה אותו בחרדה. היא מעולם לא חזרה לעצמה ולאחר שנה, מתה גם היא.

עדות שנייה

אחת הפרות שהציל בית מחסה אחד לחיות משק, בשם דבי, חלתה ונפלה. הפרות האחרות התגודדו סביבה במעגל וגעו בקול עד שהגיע אחד מאנשי הצוות. היא הייתה חולה מדי מכדי שאפשר יהיה להציל אותה, והיא הורדמה. צוות בית המחסה חפר קבר והניח את גופתה לידו. הפרות האחרות שוב התגודדו סביבה והשמיעו געיות מצוקה. אחרי שקברו עובדי בית המחסה את דבי, שכבו כל הפרות האחרות על הקבר שלה. אחר כך, הן הלכו אל היער ולא חזרו – גם לא בשעת ההאכלה – במשך יומיים.

עדות שלישית

באנגליה, פרה בשם בקי והעגלה הצעירה שלה נמכרו במכירה פומבית לשתי חוות שונות, במרחק 11 קילומטרים האחת מן השנייה. בחווה לה נמכרה בקי, הוכנו עבורה מים וחציר, אך מהר מאוד היא ברחת מן החצר, קפצה מעבר לגדר וברחה דרך אחת הדרכים הכפריות. בבוקר שלמחרת, היא נמצאה מניקה את העגלה שלה בחווה השנייה, במרחק 11 קילומטרים. החוואי שקנה את העגלה הצליח לזהות את האם בעזרת הסימון מן המכירה הפומבית, שהיה מוטבע עדיין על האחוריים שלה ושל עגלתה.

פעילות ראשונה

חלקו לתלמידים עותקים של העדויות ומידע הרקע ובקשו מהם לקרוא בלב, או בקול רם בכתה, את העדויות ומידע הרקע. אחר כך, בקשו מהם להתבונן שוב בסיפורים ביסודיות ולנסות למצוא את כל הדרכים בהן דולפינים ופרות דומים לבני אדם. לדוגמה: הם רוצים יותר מהדברים שמוצאים חן בעיניהם ומוצאים דרך להשיג אותם, הם לומדים מההורים שלהם – שלמדו גם הם מההורים שלהם, הם רוצים להיות עם החברים שלהם, הם מתאבלים כשהם מאבדים חבר, הם דוחים סיפוק בכדי להשיג משהו מוצלח יותר בעתיד וכו'.

דונו בכתה בממצאים של התלמידים.

דולפינים רבים בשבי חיים בלי אף דולפין אחר במיכל שלהם. פרות רבות מופרדות מן החברים והמשפחות שלהן, או חיות לבדן במכלאה.

הציגו לתלמידים את השאלה הבאה: בהתבסס על מה שכבר למדתם ממידע הרקע ומן הסיפורים על דולפינים ופרות, האם לדעתכם הצרכים הפיזיים והרגשיים של החיות מסופקים כאשר מגדלים אותן בתנאים כאלו? דונו בתשובות בכתה.

שאלו את התלמידים: האם משהו בסיפורים הפתיע אתכם? כיצד הקריאה של הסיפורים ומידע הרקע שינתה את התפיסה שלכם לגבי דולפינים ופרות?

פעילות שנייה

למורה: החביאו חפץ כלשהו בכיתה, באופן שיהיה קשה לתלמידים למצוא אותו, וציירו מפה המובילה אל החפץ המוסתר.

אחר כך, חלקו את הכיתה לשתי קבוצות והסבירו כי כל קבוצה צריכה לנסות למצוא את החפץ המוסתר באמצעות המפה. יתכן שתמצו לתת פרס כלשהו לקבוצה המנצחת.

בסיפור על הפרה שמצאה את העגלה שלה, היה על האם לצעוד כברת דרך ארוכה בשטח שלא היה מוכר לה בכדי למצוא את העגלה בחווה השנייה.

שאלו את התלמידים: איך אתם חושבים שהיא עשתה זאת? האם הידיעה כמה קשה היה לה למצוא את העגלה גורמת לכם לחשוב אחרת על המוצרים שאנחנו אוכלים ומגיעים מן הפרות? מדוע כן, ומדוע לא?

מקורות

דולפינים – עדות:

<http://www.independent.co.uk/news/science/animal-intelligence-startling-new-evidence-emerges-445207.html>

או:

<http://tinyurl.com/3sfzvcr>

"Animal intelligence: Startling new evidence emerges." *The Independent: Science*. 18 April 2007.

פרות – עדות ראשונה:

Baur, Gene, *Farm Sanctuary: Changing Hearts and Minds About Animals and Food* Story, Simon and Schuster, NY, 2008

פרות – עדות שנייה:

Hatkoff, Amy, *The Inner World of Farm Animals*, Stewart, Abrams Books, NY, NY, 2009.

פרות – עדות שלישית:

John Robbins, *The Food Revolution: How Your Diet Can Help Save Your Life and Our World*, Conari Press, San Francisco, 2001 and 2011 (quoted from a *World Farming* newsletter produced by CIWF, Compassion in World Farming)
<http://www.independent.co.uk/news/science/animal-intelligence-startling-new-evidence-emerges-445207.html>